

VOORWOORD

FIETSEN EN FILMEN VOOR DE NATIE EN EEN ONDRAAGLIJKE REUK VAN KNOFLOOK

Wie de interessante tentoonstelling 'Samen op stap met de VTB' in Antwerpen en het Museum aan de IJzer heeft gemist, krijgt in dit nummer een nieuwe kans om kennis te maken met een belangrijk aspect van de geschiedenis van de Vlaams Toeristenbond. En voor wie de tentoonstelling wel zag, is het artikel van WT-redacteur en tevens curator van de tentoonstelling Kas Swerts ongetwijfeld een bonus. Hij belicht het belang van de VTB voor het opkomend fietstoerisme tussen de twee wereldoorlogen. Gesticht in januari 1922 groeide de VTB in een mum van tijd uit tot een massaorganisatie met meer dan honderduizend leden. Het werd daarmee een van de grootste culturele verenigingen in Vlaanderen en een belangrijke motor van de Vlaamse natievorming, onder meer doordat het Vlaanderen letterlijk en figuurlijk in kaart bracht in functie van het toerisme, een tijdsbesteding die in het interbellum in het bereik kwam van vele Vlamingen. Velen ontdekten voor het eerst hun eigen land in uitstapjes met de trein en vooral met de fiets. Zowat een derde van de Vlamingen bezat een 'ijzeren peerd'. De fiets werd de trouwste bondgenoot van de VTB die de Vlamingen een totaalbeeld wilde geven van het Vlaamse territorium. De door de VTB georganiseerde fietstochten mochten leuk zijn, maar moesten vooral ook leerrijk zijn onder het toezicht van een VTB-fietsleider. Zo fietsten talrijke groepen zingend en opgetuigd met VTB-vlaggetjes naar Vlaanderens natuur- en stedenschoon, maar uiteraard ook naar de jaarlijkse IJzerbedevaarten en Vlaams Nationale Zangfeesten, want de VTB had een uitgesproken Vlaams-nationalistisch profiel.

Dat cultuur meer is dan een passieve afspiegeling van de maatschappij, maar een actief interveniërende actor in de maatschappelijke dynamiek, is de kernidee in het oeuvre van Joep Leerssen met de *Encyclopedia of Romantic Nationalism in Europe* als koninginnenstuk. Hij nam afgelopen zomer afscheid van een schitterende universitaire loopbaan, maar zet zijn academisch werk verder onder meer als voorzitter van NISE, het door het ADVN gecoördineerde internationaal platform van erfgoed- en onderzoeksinstituten en academici, voor de transnationale, vergelijkende geschiedschrijving van de nationale en regionale bewegingen in Europa. In de rubriek Forum publiceert hij een bewerking van zijn afscheidsrede aan de Universiteit van Amsterdam waarin hij het voortleven van het romantisch nationalisme na 1918 behandelt. De nationale canons die in de negentiende eeuwse historieschilderkunst en historische romans werden gevormd, vonden hun weg naar nieuwe genres en media. Vooral de film was een belangrijk platform voor de nationale zelfproclamatie. Romantisch nationalisme baant verder zijn weg langs honderd en een kanalen. Van postzegels en chromo's bij chocolade over liedbundels en musicals tot straatnamen en producten. Dit banaal nationalistisch cultureel repertoire wordt geïntegreerd in het twintigste eeuwse modernisme en in een mondiaal medium als de speelfilm.

Frantz Van Dorpe is niet weg te branden uit *WT*. In het laatste nummer van 2021 werden de twee boeken die recent aan hem werden gewijd, besproken en in het vorige nummer verscheen het referaat van Emmanuel Gerard uitgesproken ter gelegenheid van het verschijnen van een colloquiumbundel over de gewezen dinaso, verzetsman en burgemeester van Sint-Niklaas.¹ Hij wees erop dat het antisemitisme van Van Dorpe onderbelicht bleef en betreunde dat het referaat van Dieter Vandenbroucke de bundel niet haalde. In de rubriek Forum behandelt de Antwerpse literatuurhistoricus en Van Severenbiograaf dit heikele en belaste thema. Hij verwondert zich over de scheldtirades die Van Dorpe ten beste gaf in *Hier Dinaso!*, het weekblad van het *Verdinaso*, dat soms wel een open riool leek van agressieve beledigingen. Vooral Joden moesten het ontgelden, met hun “ondraaglijke reuk van knoflook en andere ingrediënten en een overweldigend aantal baarden, kaffans, (...) en (...) kromme neuzen” transformeerden ze Antwerpen “tot een getto waar er weldra geen plaats meer zal zijn voor onze werkzame Sinjoren-bevolking”. Het doembeeld van een ‘omvolking’. Nog tijdens de bezetting toen Van Dorpe even weer aan het roer stond van het *Verdinaso* als hoofdredacteur van *Hier Dinaso!* pleitte hij voor een voorgezette strijd tegen de Joden. Lieven Saerens, die talrijke studies wijdde aan de geschiedenis van de Belgische Joden voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog, stelde vast dat bij de Jodenjagers in Antwerpen opvallend veel gewezen dinaso’s actief waren.² De vraag of er een verband bestaat met de heftige antisemitische retoriek van hun leiders mag minstens gesteld worden.

Bruno De Wever, hoofdredacteur

---

¹ J. Creve, *Frantz Van Dorpe en het Verdinaso*, In eigen beheer, 2021; V. Stuer, *Hoogmoed. Van Verdinaso tot verzet*, Gent, Borgerhoff & Lambergits, 2021. Recensie van Lode Wils, in: *WT*, jg. 80, 2021, nr. 4; E. Gerard, *Frantz Van Dorpe en zijn tijd*, in: *WT*, jg. 81, 2022, nr. 3.

² L. Saerens, *De jodenjagers van de Vlaamse SS: Gewone Vlamingen?*, Tielt, 2007.